

УДК 354.352 (477):504

Мариненко В.О.,

к.держ.упр.,
завідувач сектору екології
Голосіївської районної в місті Києві
державної адміністрації,
доцент кафедри управління муніципальним розвитком
Академії муніципального управління

ВПЛИВ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Анотація. В статті дана характеристика природних ресурсів України та їх вплив на сталий розвиток. Проаналізовано розробку, використання та господарську діяльність в Україні. Дано визначення та характеристика “сталого розвитку” та екологічної ситуації в Україні.

Ключові слова: природні ресурси, господарська діяльність, екологічний стан, сталий розвиток.

Мариненко В.А.,

к.гос.упр., заведуючий сектором екології Голосеевской районной в городе
Киевеі государственной администрации, доцент кафедры управления муниципальным
развитием Академии муниципального управления

ВЛИЯНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ УКРАИНЫ НА СТАБИЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ

Аннотация. В статье дана характеристика природных ресурсов Украины и их влияние на стабильное развитие. Проанализирована разработка, использование и хозяйственная деятельность в Украине. Дано определение и характеристика “стабильного развития” и экологической ситуации в Украине.

Ключевые слова: природные ресурсы, хозяйственная деятельность, экологическое состояние, стабильное развитие.

Marynenko V.O.,

c.S..gov., head of Sector Environment Golosiyivska District in Kyiv public
administration, assistant professor of management of municipal development Academy of
Municipal Management

INFLUENCE OF NATURAL RESOURCES OF UKRAINE ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Annotation. In the twenty-first century for all levels of public administration began pressing problems associated with increased interaction between society and nature, the deterioration of the environment, decreasing availability of natural resources and a number of other reasons. The ecological crisis is felt in economic sectors that focus on natural resources requires the formation of not only environmental thinking but also environmental awareness .All life processes should be considered primarily in terms of ecology . Make it easy , but its solution depends not only welfare , but also future generations.

The aim of the paper is to analyze the impact of natural resources on sustainable development of Ukraine. Thus the objective of the study is to determine the natural resources,

the analysis of "sustainable development" and the use of natural resources in Ukraine, conclusions and recommendations on economic instruments conservation of natural resources.

The key idea of sustainable development is a dynamic and balanced unity of ecology, economy and social sector with focus on the environmental component. So every decision of state or local government must be weighed in terms of its environmental impact, what is the essence of the environmental component of sustainable development.

It should be noted that the protection and use of natural resources is by one of the major problems that resolve on their territories, local governments. This is primarily due to the increased amount i scale environmental problems themselves, awareness of their impact on human health from adverse changes in water basins and the aircraft and other adverse processes occurring in the environment and negatively affect quality of life.

As the branch structure of industry in Ukraine is too burdened by the production of the raw materials and semi- major human impacts on the environment in Ukraine provides fuel and energy , metallurgical and chemical production. Raw materials and semi-finished industrial orientation Ukraine , besides the low profitability causes the high energy intensity of the national product and threatening man-made navantazhenist on the environment . However, the structure is inefficient energy balance of the country where the fuel balance consists mainly of oil and gas production , the availability of which depends on the monopoly supplier - Russia.

Sustainable Development Strategy needs to take account of the environmental component of the economy, but for twenty-three years of statehood in Ukraine and inchoate strategy of sustainable development, which has defined its principles , direction and purpose. Since independence, Ukraine's economy is in structural terms is technologically underdeveloped , which dominate the industry producing products with low added value. This results in damage to the ecological system as a growing volume of extraction of natural resources and environmental pollution.

In addition to industrial problems is added the fact that Ukraine is resursozalezhnoyu state of hydrocarbon resources and increasingly faced with the challenge of efficient energy supply, especially the manufacturing sector. In this case, the main problem is not the shortage of energy and high energy output.

In the economic mechanism that exists in the present, not functioning crediting mechanisms of environmental protection measures , tax breaks and price incentives. Have not been developed as mechanisms for subsidizing the formation of environmental infrastructure , green industry of the national market for environmental services (environmental auditing, environmental insurance).

Operating in Ukraine economic mechanism is characterized by inflexibility of their instruments and not constructive to overcome the contradictions of society interact with the environment . This mechanism need to be improved by changing the specific forms of relations (income , prices, credit, taxes, etc.) , improved tools - methods of encouraging the rational use of natural resources, taxation , financing and lending to environmental activities and more.

Thus the economic mechanism of rational nature management in the current environment provides for specific measures for greening and economic evaluation for the overall industrial capacity and its natural resources. Wrong monetary valuation of natural resources leads to their irrational seizure , causing Ukraine economy of large economic losses. This slows the transition to sustainable economic development ekolohovrivnovazhenoho . It is necessary to introduce new approaches for determining the monetary valuation of natural resources , and the system of payments for environmental management should encourage efficiency natural resources and ensure the reproduction of natural resources.

The analysis shows that despite a fairly substantial system of knowledge in the study of the natural resources of Ukraine, unresolved issues remain complex approach to the study of the problem in today's environment.

Due to the high energy consumption of the Ukrainian economy, and global experience in the successful implementation of policies aimed at improving energy efficiency is necessary to accelerate the introduction of new technologies of industrial production, which have low energy and are environmentally acceptable. In market conditions greening involves extensive use of political, organizational and social management.

The prospect of further development focused on the interaction mechanisms of state regulation of environmental development, based on principles that ensure coordination of economic interests of public authorities and businesses.

Key words: natural resources, economic activity, ecological being, stable development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. В ХХІ столітті для всіх рівнів організації публічної влади стали актуальними проблеми пов'язані із посиленням взаємодії суспільства і природи, погіршенням якості природного середовища, зменшенням доступності природних ресурсів та рядом інших причин. Екологічна криза, що відчувається в галузях економіки, які орієнтовані на природні ресурси вимагає формування не лише екологічного мислення, а й екологічного світогляду. Всі процеси життєдіяльності повинні розглядатись насамперед з точки зору екології. Зробити це непросто, але від його вирішення залежить не тільки добробут населення, але і майбутнє покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення досліджуваної проблеми. Проблеми формування ресурсного потенціалу та використання природних ресурсів ґрунтовно досліджені у наукових працях Т. Іванової, А. Лісового, О. Мордвінова, О. Павлова, М. Талавирі, В. Терещенка, М. Хвесика, Є.В.Хлобистова та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми, яким присвячується стаття: проведений аналіз свідчить, що незважаючи на велику кількість досліджень стосовно природних ресурсів в Україні, в тому числі на регіональному рівні, невирішеними залишаються питання комплексного системного підходу щодо вивчення цієї проблеми у ринкових умовах.

Формування мети (постановка завдання). Метою статті є аналіз впливу природних ресурсів на сталий розвиток України. При цьому завданням дослідження є визначення природних ресурсів, аналіз “сталого розвитку” та використання природних ресурсів в Україні, висновки та рекомендації стосовно економічних важелів збереження природних ресурсів.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів дослідження. Природні ресурси є матеріальною базою виробництва, постійно споживаються ним і вимагають свого відновлення, а їх масштаби та способи використання визначаються суспільними потребами.

Охорона і раціональне використання природних ресурсів в Україні регулюються чинним законодавством, де визначено, що – це земля, у тому числі ґрунт, ліси та інша рослинність; надра; води, у тому числі підземні;

тваринний та рослинний світ; ландшафти; атмосферне повітря; сонячна енергія, екосистеми; території, що особливо охороняються та інші природні комплекси [2].

Світовою спільнотою на Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього природного середовища і розвитку, яка відбулась у липні 1992 р. у Ріо-де-Жанейро на рівні керівників держав і урядів уперше було визнано концепцію сталого розвитку домінантною ідеологією функціонування земної цивілізації. Сталий (збалансований) розвиток – це соціально-економічно-екологічно збалансований розвиток життєздатного простору завдяки врахуванню всіх цінностей і особливостей територій, сучасних і майбутніх інтересів [4]. Ключова ідея сталого розвитку полягає в динамічній та збалансованій єдності екології, економіки та соціальної сфери з пріоритетом на екологічну складову. Тому кожне рішення державної або місцевої влади має бути зваженим з точки зору його екологічних наслідків, у чому й полягає суть екологічної складової сталого розвитку. Сьогодні у зв'язку з інтенсивним використанням природних ресурсів, їх виснаженням і деградацією природні ресурси стають предметом все більшого вивчення багатьох галузей наук. Комплексний підхід у використанні природних ресурсів визначає можливість і необхідність пошуку нових варіантів стосовно їх використання, враховуючи не тільки природні властивості, але і соціально-економічні фактори, як загальні так і місцеві.

Одним з найважливіших чинників забезпечення переходу суспільства до моделі сталого розвитку є підвищення еколого-економічної ефективності господарської діяльності, і в цьому не останню роль можуть відігравати органи місцевої влади. Йдеться про зменшення обсягів природних ресурсів, які витрачають на виготовлення кожної одиниці продукції, зниження відходів, утворення яких пов'язане з виробництвом одиниці продукції кожної із галузей промисловості та економіки загалом, в т.ч. завдяки залученню інвестицій.

Необхідно звернути увагу, що охорона та використання природних ресурсів є однією з найважливіших проблем, які вирішують на своїх територіях органи місцевої влади. Це пов'язано насамперед зі збільшенням кількості і масштабністю самих екологічних проблем, усвідомленням їх впливу на стан здоров'я людей, з негативними змінами у водному та повітряному басейнах та іншими несприятливими процесами, що відбуваються в довкіллі й негативно позначаються на якості життя населення.

Вітчизняний вчений О.І. Дацій вважає, що використання природних ресурсів повинно стати найважливішим джерелом отримання засобів для структурного реформування економіки, її якісного вдосконалення. Об'єктивне виснаження природних ресурсів зумовлює необхідність їх ефективного використання і більш глибокої промислової переробки [6].

Так як галузева структура промисловості України занадто обтяжена виробництвом первинних ресурсів та напівфабрикатів, основне техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в Україні створює паливно-енергетичні, металургійні та хімічні виробництва. Сировинна та напівфабрикатна спрямованість промислового виробництва України, окрім низької рентабельності, зумовлює високу енергомісткість національного продукту і загрозову техногенну навантаженість на навколишнє природне середовище. Водночас неефективною залишається і структура паливно-енергетичного балансу країни, де паливний баланс складається переважно з нафти і газу, наявність яких залежить від монопольного постачальника – Росії.

Структура економіки України характеризується також територіальними диспропорціями у рівнях економічного розвитку більшості регіональних господарських комплексів, нераціональним використанням їх природно-ресурсного та виробничого потенціалу. При цьому диференціація між областями за рівнем виробництва промислової і сільськогосподарської продукції в розрахунку на одного жителя вища за подвійну.

Стратегія сталого розвитку потребує врахування екологічної складової в економіці, однак протягом двадцяти трьох років державності в Україні так і не сформована стратегія сталого розвитку, яка б визначила його принципи, напрями й цілі. За роки незалежності економіка України в структурному плані залишається технологічно нерозвиненою, в якій домінують галузі, що виробляють продукцію з низьким рівнем доданої вартості. Це призводить до збитків в екологічній системі у вигляді дедалі зростаючого обсягу вилучення природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища.

Що стосується галузевої структури промислового виробництва в Україні то вона залишається неефективною. Так в структурі промислового виробництва добувна промисловість у 2011 році по відношенню до 2010 року збільшила свою частку з 10,0 % до 11,0 %, а розподіл обсягу реалізації продукції промисловості за видами діяльності в 2001-2011 роках вказує, що переробна промисловість складає 66,3 % обсягів реалізованої промислової продукції. Таким чином, понад дві третини загального обсягу реалізованої промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали та енергетичні ресурси [3]. Відсутність модернізації виробництва призвело до того, що промисловість України базується переважно на традиційних технологіях, започаткованих ще на ранніх стадіях індустріалізації.

Крім промислових проблем додається ще й те, що Україна є ресурсозалежною державою від вуглеводневих ресурсів і все більше стикається з проблемами ефективного енергозабезпечення, насамперед

виробничого сектора економіки. При цьому основною проблемою є не дефіцит енергоресурсів, а висока енергоємність виробництва.

Вищезазначену проблему можна вирішити тільки шляхом вироблення економічних механізмів природокористування. Головною метою економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності є: стимулювання природокористувачів і забруднювачів навколишнього середовища до зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище та раціонального використання природних ресурсів, а також створення незалежного (автономного) від державного і місцевих бюджетів джерела фінансування природоохоронних заходів та робіт за рахунок коштів, отриманих від екологічних зборів та платежів [5].

В системі економічного механізму, що існує на даний час, не функціонують механізми кредитування природоохоронних заходів, пільгового оподаткування та цінового заохочення. Не набули розвитку також механізми надання субсидій на формування екологічної інфраструктури, зеленої індустрії національного ринку екологічних послуг (екологічний аудит, екологічне страхування).

Діючий в Україні економічний механізм характеризується негнучкістю свого інструментарію та не конструктивністю щодо подолання суперечностей взаємодії суспільства з навколишнім природним середовищем. Цей механізм необхідно вдосконалювати шляхом зміни конкретних форм відносин (прибутку, ціни, кредиту, податків тощо), поліпшення інструментарію – методи стимулювання раціонального використання природних ресурсів, системи оподаткування, фінансування і кредитування природоохоронних заходів тощо.

Отже, оцінюючи економічний механізм природокористування, що існує на даний час, за критерієм екологічної доцільності й поліпшення якості довкілля, то можна констатувати його неефективність щодо розв'язання проблеми збереження навколишнього природного середовища та неспроможність забезпечити екологічно сприятливі умови господарювання.

Таким чином економічний механізм раціонального природокористування в нинішніх умовах передбачає вжиття певних заходів з метою екологізації та економічної оцінки як усього промислового потенціалу, так і його природних ресурсів. Неправильна грошова оцінка природних ресурсів спричиняє їх нераціональному вилученню, що завдає господарству України великих економічних збитків. Все це сповільнює перехід до сталого екологоорієнтованого розвитку економіки. Для цього необхідно впроваджувати нові підходи до визначення грошової оцінки природних ресурсів, а система платежів за природокористування повинна стимулювати ефективність експлуатації природних ресурсів і забезпечити відтворення природно-ресурсного потенціалу.

Висновки та перспективні напрями подальших досліджень. Проведений аналіз свідчить, що незважаючи на досить вагому систему знань в дослідженні природних ресурсів України, невирішеними залишаються питання комплексного системного підходу по вивченню цієї проблеми в сучасних умовах.

Враховуючи високу енерговитратність української економіки, а також світовий досвід щодо успішної реалізації політики підвищення енергоефективності виробництва необхідно прискорити впровадження нових технологій галузевого виробництва, які мають низький рівень енерговитрат та є екологічно прийнятними. В умовах ринкових відносин екологізація передбачає широке використання політичних, організаційних та соціальних методів управління.

Провідну роль у механізмі екологізації може відіграти державна політика, яка визначить умови раціонального використання природних ресурсів, поліпшить якість навколишнього природного середовища, створить інституціональне забезпечення екологізації суспільного виробництва.

Стимулювання збереження природних ресурсів за допомогою правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку можливо шляхом застосування адміністративних, економічних, інформаційно-контрольних механізмів та громадськості. Позитивним є те, що в Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року передбачено впровадження систем екологічного управління та підготовка державних цільових програм з екологізації деяких галузей національної економіки, що передбачають технічне переоснащення, запровадження енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів [1].

Перспектива подальшого розвитку спрямована на взаємодію механізмів державного регулювання екологічного розвитку, що ґрунтується на принципах, які забезпечують взаємоузгодженість економічних інтересів органів державної влади та суб'єктів господарювання.

Використані джерела інформації:

1. Закон України про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 3. – Ст. 158.
2. Закон України про охорону навколишнього природного середовища: прийнятий 25 чер. 1991 р. № 1264-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2011 році. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2011. – 254 с.
4. Ріо-де-Жанейро. – Йоганнесбург: паростки ноосферогенезу і відповідальності за майбутнє / В. Шевчук, Г. Білявський, Ю. Саталкун, В. Гетьман, В. Навроцький / За ред. В. Я. Шевчука. – К.: Геопринт, 2002. – 118 с.
5. Саксонова О.М. Удосконалення економічного механізму природо-користування та природоохоронної діяльності: автореф. Дис. На здобуття наук. Ступеня канд. Ек.

наук: спец. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / О.М. Саксонова. – Київ, 2003. – 19 с.

6. Теорія формування та розподілу ренти / О.І. Дацій // Актуальні проблеми формування рентної політики в сучасних умовах: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 17 травня 2007 р.: У трьох частинах / РВПС України НАН України. – К.: РВПС України НАН України, 2007. – Ч. 1. – С. 87–95.

References:

1. Zakon Ukrainy pro Osnovni zasady (strategiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2020 roku // Ofits. visn. Ukrainy. – 2011. – № 3. – p. 158.
2. Zakon Ukrainy pro okhoronu navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha: pryjnyatyj 25 cher. 1991 r. № 1264-XII // Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. – 1991. – № 41. – p. 546.
3. Natsional'na dopovid' pro stan navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha v Ukraini u 2011 rotsi. – K.: Tsentr ekolohichnoi osvity ta informatsii, 2011. – 254 p.
4. Rio-de-Zhanejro. – Johannesburg: parostky noosferohenezu i vidpovidal'nosti za majbutnie / V. Shevchuk, H. Biliavs'kyj, Yu. Satalkun, V. Het'man, V. Navrots'kyj / Za red. V. Ya. Shevchuka. – K.: Neoprynt, 2002. – 118 p.
5. Saksonova O.M. Udoskonalennia ekonomichnoho mekhanizmu pryrodo-korystuvannia ta pryrodookhoronnoi diial'nosti: avtoref. Dys. Na zdobuttia nauk. Stupenia kand. Ek. nauk: spets. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / О.М. Саксонова. – Київ, 2003. – 19 p.
6. Teoriia formuvannia ta rozpodilu renty / O.I. Datsij // Aktual'ni problemy formuvannia rentnoi polityky v suchasnykh umovakh: Materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kyiv, 17 travnia 2007 r.: U tr'okh chastynakh / RVPS Ukrainy NAN Ukrainy. – K.: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, 2007. – Ch. 1. – p. 87–95.

Рецензент: Іванова Т.В., д.держ.упр., професор

УДК 351

Мишин А.О.,

докторант Національної академії державного управління
при Президентіві України,
кандидат політичних наук

**ДЕМОКРАТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО
В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИН**

Анотація. Стаття присвячена актуальній методолого-практичній проблемі лідерства у державному управлінні. Встановлено потенційний зв'язок між демократичним лідерством та стратегічним менеджментом модернізації держави. Розглянуто трактування поняття демократичного лідерства в різних галузях науки, виявлено спільні ознаки та розбіжності в його тлумаченні.

Ключові слова: державне управління, демократичне лідерство, стратегічний менеджмент, модернізація держави.

Мишин А.А.,

докторант Национальной академии государственного управления
при Президенте Украины,
кандидат политических наук